

Tekenen in de tijd 243

17-23 maart 2024

Erik Borgman staat stil bij de ziekenzalving in het Huis van Dominicus, afgelopen zaterdag. Deze getuigde krachtig van de waardigheid van alle leven en de mogelijkheid met Gods hulp goed te leven, ook onder moeilijke omstandigheden. Een passende boodschap op weg naar Pasen.

Zaterdag 16 maart vond in de dagkapel van het Huis van Dominicus een ziekenzalving en -zegen plaats. Een dozijn mensen die chronisch ziek zijn of stevig worden geplaagd door de ongemakken van hun hoge leeftijd, werden door pastoor Hans Boogers gezegend en gezalfd. Zoals alle sacramenten maakt de ziekenzalving duidelijk dat God met ons verbonden is en blijft, wat er ook gebeurt, en dat wij als mensen met elkaar verbonden zijn. De naasten van de zieken werden door pastoor Boogers nadrukkelijk bij de zegen betrokken. Ook zij lijdten immers aan het ongemak en de pijn, maar maken deze tegelijkertijd dragelijk door hun verbondenheid en hulp. Zo zijn zij een beeld van een God die het lijdens van zijn mensen kent en eropuit is hen uit hun slavernij te bevrijden.

Wat verder door mijmerend over de ziekenzegen en -zalving realiseerde ik mij hoe *counter cultural* die is. In onze cultuur laten we onze zwakte liever niet zien en we komen er niet gemakkelijk in het openbaar voor uit. Wie om de ziekenzalving vraagt, doet dit wel. Lange tijd werd de ziekenzegen beschouwd als het laatste sacrament – het ‘laatste oliesel’ – en werd het toegediend kort voor iemand stierf. Het Tweede Vaticaans Concilie heeft het hersteld als het sacrament van de zieken, als teken van Gods steun in ziekte en gebrek en de mogelijkheid om ook dan het leven goed te leven. Want onder elke omstandigheid kan het leven op een eigen manier goed zijn. Doordat vieringen waarin de ziekenzalving wordt gegeven, tegenwoordig in de kerk plaatsvinden met meerdere personen, wordt het ook een soort *coming out*-moment. Mensen identificeren zich als ziek, als niet voldoende aan het ideaal van onze samenleving: sterk, gezond en autonoom. De kerk laat ze in de naam van God weten dat zij onder deze omstandigheden voor God nog altijd ten volle de aandacht waard zijn. Op deze manier wordt zowel Gods trouw als de onvervreemdbare menselijke waardigheid bevestigd. Niet in algemene, maar in persoonlijk termen: Jij bent mijn kind, Ik heb je lief.

Deze zondag is de vijfde van de veertigdagentijd. De zondag wordt ook wel ‘Judica’, genoemd, naar het begin van Psalm 43:

God, doe mij recht en pleit voor mij;
bevrijd mij van het volk dat U niet eert.

Zondag Judica is het begin van de lijdensstijd, de laatste twee weken van de veertigdagentijd. Jezus gaat het lijden niet uit de weg om ons duidelijk te maken dat God ook in het lijden nog bij ons en met ons is. Dat is lastig te denken, maar in de rituelen van de kerk wordt het verbeeld: tijdens de ziekenzalving, bijvoorbeeld, maar ook bij de intocht met Palmpasen, de herdenking van het Laatste Avondmaal en de instelling van de eucharistie op Witte Donderdag, de kruisverering op Goede Vrijdag, de stilte en de leegte van Paaszaterdag, en het binnendragen van het licht in de donkere kerk met Paasnacht: ‘Licht van Christus, Heer wij danken U’.

De afgelopen week waren er tijdens de vespers een paar momenten waarop de boodschap van Gods trouw door lijden en dood heen voor mij heel nabij kwam. Zaterdag lazen wij bijvoorbeeld bij de profeet Jeremia:

Toen de Ene mij waarschuwde, kreeg ik het pas door;
U hebt mij inderdaad hun plannen laten zien.

Ik was argeloos als een lam dat voor de slachting gebracht wordt;
ik vermoedde niet wat ze tegen mij beraamden:
'We vellen de boom in zijn volle kracht.
We bannen hem uit het land van de levenden,
zodat zijn naam niet meer wordt genoemd' (Jeremia 11,18-19).

Soms zie je ineens dat dat wat een goede en veilige omgeving leek, je in feite bedreigt en aantast. Jarenlang deed je je best om aan alle eisen te voldoen die je werden opgelegd, tot je je realiseert dat het nooit genoeg zal zijn. Je zult nooit deel krijgen aan het goede leven dat je wordt voorgespiegeld, altijd de falende buitenstaander blijven waaraan anderen hun gevoel van superioriteit ontlenen. In de eenzaamheid van deze ontdekking, zo laat Jeremia zien, ben je niet alleen. Als je een dergelijk inzicht opdoet, staat God naast je. 'Waar ik ben zal ook mijn dienaar zijn', zegt Jezus in het evangelie van vandaag terwijl hij vooruitblijkt naar zijn afdaling in het lijden en de dood (Johannes 12,25). Je zult lijden zoals ik geleden hebt, maar daarin zul je bij God je Vader zijn, zoals ik juist door deze weg te accepteren bij God mijn Vader ben en in zijn waarheid blijf.

Decennialang al proberen gelovigen te laten zien dat hun geloof redelijk is en lang niet zo exotisch als veel niet-gelovigen denken. Toen echter steeds duidelijker werd hoe dwingend en normatief onze cultuur is en hoe weinig ruimte zij laat voor afwijkingen, ben ik daarmee opgehouden. Wat wij doen is volgens de gebruikelijke maatstaven idioot en daar ben ik haast trots op. Het is goed om niet mee te willen doen met een cultuur die de aarde vernietigt en die ons inslijpt dat wij eenzame individuen zijn en ons en onze kinderen ongelukkig maakt als we dat werkelijk gaan geloven. Ik denk de laatste tijd vaak terug aan de film *Life of Brian* van Monty Python, waarin de hoofdpersoon preekt: *We are all individuals* en iedereen terugroept *Yes, we are all individuals*, maar eentje voor zich uit mompelt: *I am not*.

Dat brengt me bij de andere lezing uit de vespers van afgelopen week die mij bijzonder trof. Vrijdagavond lasen we uit het boek *Wijsheid*, de passage waarin de onrechtvaardigen die zo vaak de dienst uitmaken, het volgende in de mond wordt gelegd:

Onze kracht moet de maatstaf zijn van het recht,
want wat zwak is dient kennelijk tot niets.
Laten wij de rechtschapene belagen,
want hij is ons tot last
en hij verzet zich tegen wat wij doen. [...]
Zij is een aanklacht tegen onze opvattingen geworden;
het valt ons al zwaar haar te zien,
want haar levenswijze is niet die van de anderen
en zijn gedragingen zijn zonderling (*Wijsheid* 2,11-12.14-15).

Uiteindelijk is dit altijd mogelijk: het goede doen omdat het goed is en het kwade weigeren omdat het kwaad is. Niet toegeven aan de druk om te denken dat dit geen zin heeft, dat het niets aan de gang van zaken verandert. Totalitaire regimes vervolgen tegenstanders omdat zij zichtbaar maken dat er iets anders denkbaar en mogelijk is dan als normaal en onvermijdelijk wordt voorgesteld. Uiteindelijk zullen waarheid en goedheid het langst duren. In de woorden van *Wijsheid*:

De zielen van de rechtvaardigen ... zijn in Gods hand [...]
In de ogen van de dwazen schenen zij dood te zijn
en hun heengaan werd als een onheil beschouwd;

hun verdwijnen uit ons midden als een vernietiging.
Zij zijn echter in vrede.

Hun trouw maakt hen beeld van God en zo delen zij in Gods eeuwigheid.

God heeft de mens immers geschapen
voor een onvergankelijk leven
en Hij heeft hem tot een beeld van zijn eigen eeuwigheid gemaakt (Wijsheid 2,23).

Van de onvergankelijkheid van het ware en het goede getuigt Jezus' weg door de dood heen naar de verrijzenis. Wat mij betreft een betekenis- en troostvolle gedachte voor het laatste deel van de veertigdagentijd.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus